

295 VERBORGEN VERLEDEN

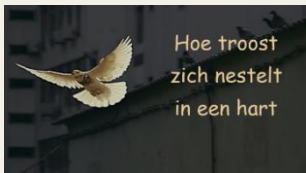
Wat als je verleden *volledig* is gewist? Het overkwam Jur Delmers. Hij werd wakker en wist zijn eigen naam niet meer. Ook herkende hij zijn ouders en vrienden niet. Ruim twintig levensjaren was hij kwijt. Alles moest hij opnieuw leren. Behalve piano spelen! Toen zijn ouders hem in zijn rolstoel achter de piano zetten, speelde hij zo maar een ooit geleerd pianostuk.

In 2017 werd de 21-jarige student getroffen door een zeer zware hersenontsteking. Hij overleefde het en zijn volledige transformatie van 'patiënt zonder gisteren' naar een krachtige maatschappelijke spreker is prachtig vastgelegd in de documentaireserie *De Jongen Zonder Gisteren* op NPO Start. Ook verscheen een boek met dezelfde titel, waarin zijn levensverhaal centraal staat, maar ook inzichten uit de neurowetenschappen, psychologie en filosofie aan de orde komen.

* * *

Wat als niet het volledige, maar een *deel* van je verleden verborgen is, niet meer toegankelijk voor jezelf én voor anderen? Dat gebeurt – zo blijkt uit onderzoek – bij velen als een intieme, intensieve relatie eindigt. Wellicht denk je nu aan het leven na het overlijden van een geliefde. Maar als een geliefde overlijdt, zullen zij die achter blijven niet het gevoel hebben dat de relatie

verbroken is. De geliefde is weliswaar niet meer lijfelijk aanwezig, maar wel voor altijd in het hart. Evenmin doet het grote zwijgen over het verleden zijn intrede. Integendeel, zo is ook onze gelukkige ervaring: het gesprek en de verhalen over de overledene blijven gaande. Juist daarvoor kan uiteindelijk troost zich nestelen in het hart, zo schreef ik in blog 292. Lezers van deze blog – zo bleek uit hun mooie, vaak ontroerende reacties – herkenden zich daarin. Zo vermenigvuldigde troost zich.

* * *

Na een scheiding, een verbroken liefdesrelatie of hechte vriendschap is dat vaak heel anders. Veel onderzoekers en auteurs uit de gedrags- en geesteswetenschappen hebben zich met de gevolgen hiervan beziggehouden. Met allerlei nuances ontstaat dan het volgende, vrij eenduidige beeld.

De betrokkenen zelf hebben – zo blijkt – veelal de neiging of wens om de met de ander[en] gedeelde levenservaringen in het geheugen te blokkeren en er over te zwijgen. Zo ontstaat een 'verborgen verleden'. Het kan zijn dat de één aan dat verleden niet meer herinnert *wil* worden: na de breuk is het gezamenlijke verleden een gesloten boek. Een ander verdraagt het niet om er aan herinnert te worden, lijdt als gevolg van de breuk en wat daaraan voorafging. De gevolgen zijn hetzelfde: ook naaste geliefden [kinderen, broers, zussen, ouders] en vrienden kunnen hún levenservaringen niet meer met de betrokkenen delen. Als de gescheiden moeder of vader de kinderen al ontmoet / mag ontmoeten, wordt er vast over van alles gepraat, ook over vroeger, maar één onderwerp is vrijwel altijd taboe: het verleden dat met hem of haar is gedeeld – het verborgen leven. Zo kunnen broers, zussen, vrienden met het gescheiden stel fijne vakanties hebben beleefd, misschien zelfs meerdere jaren, maar het terughalen van die goede tijden is na de scheiding taboe. Zelfs een gesprek over het verdriet dat door dat taboe wordt ervaren, kan een taboe zijn.

* * *

Het kan gelukkig ook gebeuren dat na een scheiding – met alle gevolgen van dien – toch een moment aanbreekt, waarin het verborgen verleden geen belemmering meer is en er een begin kan ontstaan van een open toekomst. Mijn schoonzus Jenny vertelde ons daarover en ik ben haar dankbaar dat ik dit voor haar 'eeuwige moment' als illustratie daarvan hier mag vertellen. De gebeurtenis waarmee haar verhaal begint staat mij nog helder voor de geest. Ik zag ze namelijk 33 jaar geleden samen lopen op het pad van Begraafplaats Bergklooster in Zwolle, mijn broer Anne en mijn nicht Jenny, beiden 47 jaar oud. Ze waren met anderen op weg naar het gedolven graf waarin een tante van hen [en dus ook van mij] begraven zou worden. Anne, al een aantal jaren gescheiden, en Jenny die – zo bleek later – op dat moment in een scheidingsproces verwickeld was. Ze hadden elkaar gevonden en liepen samen verder, want ach, waarom zou je op deze plaats van droefenis alleen lopen?

Die wandeling op het pad van de begraafplaats leidde voor beiden tot een nieuw levenspad, samen: ze huwden in 1996.

Mijn broer Anne stierf in 2022. In die ruim 25 huwelijksjaren hebben de kinderen van respectievelijk Jenny en Anne elkaar nooit ontmoet. Dat lukte niet, het verborgen verleden zat in de weg. Op de dag van het afscheid en de begrafenis van Anne waren ze er allemaal wél, mét hun kinderen. Jenny vertelt nu zelf.

"Na de begrafenis, de condoleance en de nazit was ik óp! Zoon Christiaan bracht me naar huis en keerde terug naar het restaurant om daar met zoon Jan en mijn schoondochters en kleinkinderen samen nog wat te eten.

Toen ik, wat bijgekomen, het restaurant belde om te zeggen dat de rekening van hun eten voor mij was, wist ik niet wat ik hoorde toen de gastvrouw zei: "Ze zitten met z'n zestienen aan tafel...." Het idee om met z'n allen te eten, was spontaan ontstaan toen Christiaan terugkwam in het restaurant. Wat voelde ik me ongelooflijk dankbaar en blij, ondanks het enorme verdriet! Het ontroerde me: het hele nageslacht van Anne en mij voor het eerst samen, na 25 jaar!"

* * *

Het kan dus anders, het verborgen verleden kan weer zichtbaar worden, zelfs na heel lange tijd. Er zijn ook wel degelijk gescheiden stellen die in staat zijn om het verleden open te houden, samen te zorgen voor de opvoeding, enz. Er is ook veel bekend over pogingen om de relatie te herstellen. Ongeveer 10% tot 15% van de gescheiden stellen probeert het opnieuw. Uiteindelijk hertrouwt 6% met dezelfde partner. Van deze kleine groep blijft wel zo'n 70% daarna permanent samenleven. Opmerkelijk feit: bij informele relaties of jongvolwassenen ligt het percentage aanzienlijk hoger. Onderzoeken tonen aan dat 34% tot 50% van deze stellen na een breuk terugkeert naar hun ex. Over het leven na een breuk in hechte vriendschappen zijn [mij] geen gegevens bekend. Maar waarom zouden velen met een verbroken vriendschap geen nieuwe poging wagen?

Er zijn ook stellen die na de breuk alsnog steun zoeken bij een relatietherapeut. Als ze vervolgens besluiten het opnieuw te proberen, slaagt ruim 60% van die pogingen. Wel wordt daarbij vrijwel altijd vermeld dat de relatie niet meer 'net als vroeger' is. En wat als de relatie voorgoed verbroken is? Moet je dan volharden in het ontoegankelijk houden van het gezamenlijke verleden?

* * *

De Duitse verzetsman/theoloog Dietrich Bonhoeffer [1906-1945] was twee maanden verloofd toen hij werd gearresteerd. In zijn cel heeft hij indrukwekkende brieven aan zijn vriend Eberhard Bethge geschreven¹. Met daarin ook gedachten over de omgang met het verleden, toen hij kon vermoeden of wist dat zijn leven door de beulen van Hitler beëindigd zou worden.

Ik geef er enkele daarvan graag door.

"Vlucht niet voor het verleden, maar vlucht ook niet *in* het verleden. Herinneringen zijn er niet om in te gaan wonen. Het verleden mag een 'verborgen schat' zijn. Het omzien naar het verleden moet je versterken voor het nu, niet verlammen." [...] "Dankbaarheid moet geleerd en beoefend worden. In dankbaarheid wordt wat voorbij is vruchtbaar voor het heden. Zonder dankbaarheid zinkt mijn verleden weg in duisternis en raadselachtigheid, in niets. [...] Hoe mooier en rijker de herinneringen, hoe moeilijker het afscheid. Maar dankbaarheid transformeert de kwelling van de herinnering in vredige vreugde."

Noot 1

Eberhard Bethge verzamelde als vriend en biograaf van Bonhoeffer een selectie van diens brieven, aantekeningen en andere geschreven en uitgesproken woorden in het boek *WIDERSTAND UND ERGEBUNG*. In het Nederlands *VERZET EN OVERGAVE*. Geen enkel boek heeft zoveel invloed op mij gehad als dit boek! Een stroom van kostbare, waardevolle gedachten.

Wereldwijd zijn er enkele miljoenen boeken verkocht, waarvan een zeer groot deel in Duitsland. In Nederland is het boek al bijna 70 jaar onafgebroken in druk.

MUZIEK

1. Wat een heerlijke melodie: *STÄNDCHEN*, oorspronkelijk een liefdeslied, getoonzet door Franz Schubert. Later bewerkt door Franz Liszt tot een geweldige pianocompositie. Die laat ik je graag horen, laat je meenemen!
2. *Voor Haar*, gezongen door Frans Halsema wordt al jaren genoemd als het allermooiste hedendaagse liefdeslied in ons taalgebied. Wat mij betreft terecht. Ik droeg mijn boek 'Muziek waar het hart van gaat zingen' op aan Louise, met dit lied. Ik noemde het al meerdere keren bij mijn blogs. Daarom nu een ander, ook zeer hoog genoteerd staand lied: *IK GELOOF IN JOU*, gezongen door Boudewijn de Groot.

Roel Steenbergen, 14 september 2026

